

Europeiske økumeniske generalforsamlinger i 2018

Innledning

Kirkemøtet fikk i 2018 en introduksjon til kirkesamarbeid og økumenikk i Europa i forkant av generalforsamlingene til Konferansen av europeiske kirker (KEK) og Community of Protestant Churches in Europe (Leuenbergfelleskapet) (CPCE). Nå får Kirkemøtet rapporter fra disse to generalforsamlingene.

Begge generalforsamlingene var møtt med store forventninger. KEKs to siste generalforsamlinger var preget av konstitusjonelle og organisasjonsmessige endringer. På CPCEs siste generalforsamling var det en del administrative mangler og uklarheter. Begge organisasjonene har brukt mye tid og krefter de siste årene på interne forhold. I 2018 var forventningen derfor at man nå må rette fokus utover – mot hvordan europeiske kirker *sammen* kan formidle håp gjennom et felles kristent vitnesbyrd i et Europa med store utfordringer.

Dette lyktes man langt på vei med i 2018. KEK fikk vedtatt ny konstitusjon, og selv om organisasjonen fortsatt framstår som litt gammeldags i sin struktur og arbeidsform, har man kommet et langt skritt videre i forhold til sist man var samlet i 2013. CPCE-møtet i Basel var svært godt organisert og drøftet relevante tema i europeisk kirke- og samfunnsliv.

Konferansen av europeiske kirker

KEK er den bredest sammensatte økumeniske organisasjonen i Europa, med hovedsete i Brussel. Organisasjonen har 115 ortodokse, anglikanske, gammelkatolske og protestantiske medlemskirker, i tillegg til kontakt med nasjonale kristne råd. KEK samarbeider også nært med Den romersk-katolske kirke. KEK ble til i tiden etter andre verdenskrig og hadde sin første generalforsamling i 1959. Kirkene hadde den gang et stort behov for å støtte hverandre i tjeneste for forsoning og gjenoppbygging av samfunn og kirkeliv, et arbeid som fikk stor betydning for det politiske forsoningsarbeidet. Også i dag jobber KEK ut fra et ønske om åndelig fornyelse i kirkene, styrking av det felles kristne vitnesbyrd i Europa, arbeid for kirkens enhet, for menneskerettigheter, rettferdighet og fred.

KEKs generalforsamling ble holdt i Novi Sad i Serbia i månedsskiftet mai/juni 2018. Stedet var ikke tilfeldig valgt: Donau som renner gjennom byen, har historisk sett vært et skille mellom Øst- og Vest-Europa, og her gikk fronten under krigen på Balkan på 1990-tallet.

Serbia illustrerer også godt etiske konflikter og spenninger mellom majoritets- og minoritetskirker og relasjonen mellom kristendom og islam.

Hovedtema for generalforsamlingen var «Dere skal være mine vitner» (Apg 1,7-8). Tre bibelske nøkkelord som har dyp relevans for kirkenes arbeid i Europa i dag, kom til å prege generalforsamlingen: Vitnesbyrd, rettferdighet og gjestfrihet.

Community of Protestant Churches in Europe (CPCE)

I 1973 inngikk reformerte, lutherske og unerte kirker i Europa en avtale om kirkefelleskap på bakgrunn av en felles forståelse av evangeliet. Avtalen innebærer ikke en felles protestantisk bekjennelse for kirkene, men kirkene som har underskrevet, har inngått det vi kaller «fullt alter- og prekestolfellesskap». Med utgangspunkt i denne avtalen ble Community of Protestant Churches in Europe (CPCE) til. Leuenbergavtalen åpner for et nært gudstjenestelig samarbeid, utveksling av kirkelige medarbeidere og samarbeid for utdanning til kirkelig tjeneste. CPCE bidrar til at kirkene kan utvikle og utveksle liturgiske ressurser og legger til rette for kirkemusikalsk samarbeid. CPCE driver studieprosesser og læresamtaler mellom medlemskirkene og andre kirkefamilier, som ortodokse kirker, Den romersk-katolske kirke og baptister. Samtalene handler bl.a. om kirkeforståelse, dåp, nattverd og kirkelig tjeneste. CPCE driver også et forum for ung teologi i Europa. CPCE jobber også med protestantiske perspektiver på religionsmangfoldet i Europa. Et annet viktig arbeid er utvikling av ressursmaterieell som kirkene kan bruke i møte med aktuelle etiske problemstillinger.

CPCE holdt sin generalforsamling i Basel i september 2018, en by med lange kirkehistoriske røtter. Hovedtema var «Liberated – Connected – Committed».

Europa i endring – kirkens rolle

Et fellestrekk ved begge generalforsamlingene var erkjennelsen av at Europa er i rask endring. Dette skyldes flere forhold: Eftervirkninger av finanskrisen har ført til økende sosial og økonomisk ulikhet. Mange unge har strevd med å komme inn på arbeidsmarkedet. Flyktninger og asylsøkere, i senere tid særlig fra det krigsherjede Midtøsten og Nord-Afrika, har, sammen med arbeidsmigranter fra hele verden, bidratt til økende kulturell og religiøs pluralisme i Europa. Klimakrisen utfordrer samfunns- og næringsliv til radikale omstillinger. Verdikamper knyttet til likestilling, kjønn- og familie og ulike syn på menneskeverd og menneskerettigheter skaper spenninger og synliggjør kulturelle forskjeller mellom Øst- og Vest-Europa.

Alt dette skaper uro og er noe av forklaringen på framveksten av høyrepopulistiske partier, økende fremmedfrykt og usunn nasjonalisme. Flyktningkrisen fra 2015 synliggjorde sviktende vilje og evne til forpliktende europeisk samarbeid. Brexit i Storbritannia og utviklingen i Russland gir grunn til bekymring.

KEK og CPCEs medlemskirker er i hovedsak veletablerte, tradisjonelle protestantiske, anglikanske og ortodokse kirker. Noen få migrantkirker er med. Den russisk-ortodokse kirke har fremdeles suspendert sitt medlemskap i KEK. Den romersk-katolske kirke er ikke medlem, men har et nært samarbeid med de økumeniske organisasjonene. Mer karismatiske og evangelikale kirker, som pinsevenner og nyere uorganiserte menigheter, er i liten grad medlemmer i CPCE og KEK, men noen av dem har tilhørighet til Lausannebevegelsen og World Evangelical Alliance. Dette gjør at samtalene i KEK og CPCE preges av «de gamle» kirkenes tilbakegang i Europa, både tallmessig og når det gjelder innflytelse. Kirkens rolle i et

Europa som både blir mer sekulært og mer kulturelt- og verdimessig mangfoldig, ligger til grunn for mange av sakene som ble tatt opp på generalforsamlingene.

Et annet fellestrekk er kirkenes sterke diakonale engasjement, særlig i møte med flytninger og klima- og miljøspørsmål. Det ble ikke reist spørsmål på noen av generalforsamlingene om dette hører med til kirkens oppdrag, da dette tas for gitt.

Relevans for Den norske kirke

Generalforsamlingene bekreftet at det som har stått høyt på Den norske kirkes agenda de senere år, slik som kirkens nye rolle i forhold til staten, sekularisering, trosopplæring, religiøs mangfold, misjon og dialog, klimaengasjement og asyl- og flyktningpolitikk, er saker som de fleste andre kirker i KEK og CPCE også er opptatt av. Generalforsamlingene er svært nyttige arenaer for utveksling av erfaringer fra ulike kirker og land. Det er en påminning om at også det kristne Europa er mangfoldig, og at Den norske kirke, sammenliknet med de fleste andre, har en privilegert posisjon med sin høye oppslutning og offentlige finansiering.

Rapportene fra KEK og CPCE nedenfor redegjør mer detaljert om saker og dokumenter som ble drøftet og deres relevans for Den norske kirke. Kort oppsummert er følgende viktig i oppfølgingen av generalforsamlingene i Den norske kirke:

- Erfaringer fra ulike europeiske kirkers forhold til stat og sivilsamfunn er nyttig i vårt arbeid med å utforme Den norske kirkes selvforståelse og oppdrag etter de endrede relasjoner til staten.
- Hva innebærer det for Den norske kirke å tilhøre europeiske økumeniske fellesskap? Hvordan forstår vi vår forpliktende deltagelse i kirkefellesskap?
- Hvordan vitne om evangeliet i et sekulært og pluralistisk Europa? Religionsteologi, misjonsforståelse og praksis – hva kan vi lære av andre kirkers arbeid med dette?
- Trosopplæring, kirkelig utdanning, rekruttering
- Styrke vårt europeiske ungdomssamarbeid
- Kirkens samfunnsengasjement, teologiske forankring og diakonale praksis
- Kristent menneskesyn, menneskeverd og likeverd – bekjempe ulikhet og diskriminering
- Videreføre «Frykt ikke!»-arbeidet for å motvirke fremmedfrykt, populisme og rasisme
- Dele norske erfaringer med å leve med ulike syn på verdispørsmål knyttet til kjønn og familie
- Etske utfordringer knyttet til livets begynnelse og avslutning
- Forsterket engasjement for klima- og miljøspørsmål og asyl- og flyktningpolitikk

Berit Hagen Agøy
Generalsekretær i MKR

You shall be my witnesses

Konferansen av Europeiske Kirkers generalforsamling 31. mai-6. juni 2018 i Novi Sad, Serbia

Tema og program

KEKs generalforsamling fant sted i Novi Sad, Serbia, 31. mai-6. juni 2018 med hovedtema: «Dere skal være mine vitner (You shall be my witnesses)». De tre bibelske nøkkelordene *vitnesbyrd, rettferdighet og gjestfrihet* utgjorde det tematiske grunnlaget for programmet, i tillegg til å danne grunn tema for gudstjenestelivet under generalforsamlingen.

1. Gjестfrihet

Flyktningkrise, arbeidsinnvandring og økt migrasjon er globale tendenser som bidrar til økt politisk uro i Europa. Kirkene i Europa spiller en viktig rolle i arbeidet med mottak og integrering av flyktninger og nødstilte mennesker som søker trygghet i Europa. Samtidig strever kirkene selv med de utfordringene som følger av kulturelle, religiøse og økonomiske ulikheter. Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME) samarbeider tett med KEK og har blitt en viktig ressursorganisasjon for kirker, både i Europa og globalt.

På generalforsamlingen ble temaet behandlet i bibelstudier og to refleksjoner i plenum. Ved å trekke perspektivet helt tilbake til den gammeltestamentlige treenighetsforståelsen, med Abraham og Saras gjester i Mamrelunden og det berømte Rublovs ikon av dette besøket, fikk gjestfrihet en dyp forankring i spiritualitet. Samtidig ble linjen trukket rett inn i dagens Europa, først og fremst med fortellinger fra kirkene i Italia og Hellas og deres heroiske arbeid for flyktninger og migranter. CCME, som er tilknyttet KEK, ledes på en representativ og tydelig måte av Lemma Desta fra Den norske kirke/Norges Kristne Råd som bidro med viktig dokumentasjon og fakta på dette tema.

Det er verdt å merke seg at røster som hevder at antall flyktninger og migranter til Europa er uoverkommelig, hadde meget liten plass i samtalen. Vekten lå på kirkenes betydning i å skape gjestfrie nasjoner og lokalsamfunn for dem som kommer.

2. Rettferdighet

I tillegg til et eget plenum om temaet «rettferdighet» spesielt, var det to tematiske plenum om Europa.

Den politiske situasjonen i Europa ledet til en studieprosess fram mot generalforsamlingen, «What future for Europe?». Studieprosessen tok sikte på å analysere den politiske situasjonen i dagens Europa, med usikkerhet rundt de europeiske institusjonene og tendenser til økt nasjonalisme. KEK er en viktig stemme for sivile og kirkelige aktører opp mot de europeiske

institusjonene. Arbeidet omfatter også mange aktuelle etiske problemstillinger. KEKs medlemskirker var invitert til å gi sine innspill til studieprosessen og analysen av dagens situasjon, særlig med tanke på den rollen kirkene fortsatt kan spille for rettferdighet, forsoning og samarbeid i Europa. MKR sendte sitt høringssvar til studiedokumentet «What future for Europe?» i desember 2016.

I Den norske kirkes høringssvar, og også i diskusjoner under generalforsamlingen, kom tydelige forskjeller fram i synet på hva som definerer Europa. I tilbakemeldinger fra norske delegater kom det fram at i tiden fremover blir det viktig for KEK å balansere forholdet mellom EU og Europarådet i sitt arbeid. En økt prioritering av Europarådets agenda kunne ligge til rette for KEKs måte å arbeide på, ikke minst innenfor menneskerettighetsfeltet. Flere store europeiske kirker har dessuten representasjonskontorer inn mot EU i Brussel, noe også ACT og Eurodiakonia har. Det gir potensielt store muligheter, men krever jo at KEK makter å være en tilrettelegger for samarbeid mellom dem.

Det er liten tvil om det at ulmer i Europa over de økende forskjellene både i land og mellom land, samt rundt situasjonen for ekskluderte minoriteter, slik som rombefolkningen – Europas mest diskriminerte befolkning. Kirkene er – med sin forankring i brede folkegrupper – selv bærere av denne forskjellen, men også ansvaret for å finne en adekvat respons. Dette har vært og er ett av de store temaene for KEK og kan gi viktige impulser til vår egen samtale. Tilstedeværelse og deltakelse fra Eurodiakonia og andre organisasjoner understreket at kirkene har organisasjoner som er godt rustet til å bidra til arbeidet med å modifisere effekten av ulikhetene, og til å adressere de ideologiske og holdningsmessige komponentene i de økte skillene mellom folk og mellom land.

3. Vitnesbyrd

KEK ble til i etterkrigstiden hvor samarbeidet mellom kirkene spilte en viktig rolle for europeisk forsoningsarbeid. Organisasjonen samlet protestantiske og ortodokse kirker over hele Europa, og et nært samarbeid med Den romersk-katolske kirke i Europa ble etablert. Sammen ga kirkene ut *Charta Oecumenica* i 2001, et dokument som gir retningslinjer for samarbeidet også i dag. Dette gir seg utslag i to hovedsatsinger; dialogen for kirkelig enhet og kirkenes felles vitnesbyrd i dagens Europa. Fokus på forsoningsarbeid i Europa, både politisk og kirkelig, er en rød tråd i arbeidet.

På generalforsamlingen viste det seg at temaet særlig berørte avskalling fra kirkene og møtet med islam i større deler av kontinentet enn tidligere. Dette gjør det nødvendig å tydeliggjøre det genuint kristne vitnesbyrdet og kommunisere dette på en måte som ikke er hegemonisk eller autoritær. Håpsbegrepet ble en gjenganger for å uttrykke vårt vitnesbyrd på et kontinent der dystopiene brer om seg. En del andre land, som er med på å legge premisser for hvordan vi vurderer kirken og religionen i Europa, har et dramatisk lavere medlemskap i kirker og religiøse organisasjoner enn det vi har i Norden. Dette gjelder f.eks. Storbritannia, Nederland og østlige deler av Tyskland og Tsjekkia. I disse landene er medlemskapet nede i 10 % av befolkningen, og som i Norge er antall praktiserende enda lavere. Sekularisering i betydningen «skille mellom stat og kirke» er et europeisk kjennetegn, men at dette medfører et dramatisk fall i medlemmer, er ikke et entydig fenomen. Dette gjenspeiles i forskjellene mellom kirkenes holdning til sekularisering, og også til andre religioner, som islam.

Novi Sads turbulente historie samsvarer godt med generalforsamlingens arbeid med de utfordringer Europa står overfor. Samtidig var vandringen langs Donau, med forbønn og treplanting, et tegn på vilje til endring og håp. Den lokale gjestfriheten, besøk i lokale gudstjenester og en storslått avslutningsmiddag bidro stort til fellesskapet. På avslutningsdagen ble et «Assembly Message» vedtatt før utsendelsesgudstjenesten, begge med bærende toner av håp:

We affirm that we have heard Christ's command to be His witnesses and we choose to live in hope. Following Christ Himself,

Konstitusjonelle endringer og valg

Et stort arbeid var nedlagt i å forberede et nytt forslag til lovverk for KEK. Den norske kirkes medlem i styret i KEK, Andreas Henriksen Aarflot, har gjort en betydelig innsats som juridisk rådgiver for dette arbeidet. Arbeidet har i hovedsak bestått i å tilpasse den vedtatte konstitusjonen fra 2013 til belgisk lovgivning, noe som ikke medførte større endringer i den vedtatte organisasjonsstrukturen, men som likevel førte til en god del betydelige endringer i teksten. I forberedelsesprosessen kom det fram ulike syn på kravene fra belgisk lovgivning og behovet for å tilpasse seg disse. Det var derfor knyttet spenning til om lovforslaget ville gå igjennom på generalforsamlingen. Med svært god hjelp av de juridiske rådgiverne Patrick Schnabel og Andreas H. Aarflot, fikk generalforsamlingen en forståelse for endringsforslagene, og endelig lovforslag ble vedtatt. Etter mange år med strukturelt, institusjonelt og juridisk arbeid opplevdes dette som en stor lettelse.

Unntaket gjaldt forordet til KEKs nye konstitusjon, den såkalte «pre-amble», som gir teologisk innhold til hva KEK skal være. Her oppstod det uenighet, og generalforsamlingen sendte saken tilbake til det nye styret for teologisk utredning. Dermed oppstod den pussige situasjonen at KEK nå har et lovlig regelverk i Belgia, men uten at organisasjonens lovverk bygger på et teologisk grunnlag.

Nytt styre for neste femårsperiode ble valgt. Fra Den norske kirke ble Andreas Henriksen Aarflot gjenvalgt til styret etter endt første periode. I tillegg til å være ungdomsrepresentant i styret, representerer han også en viktig kontinuitet fra forrige periode. Christian Krieger fra den reformerte kirken i Alsace-Lorraine ble valgt som ny president etter Biskop Christopher Hill fra Church of England.

Finanser

KEKs finanser er blitt ryddig godt opp, i og per 31.12.2017 var det økonomiske midler i ulike disposisjonsfond. Det økonomiske potensialet burde være betydelig siden hele 80% av utgiftene nå dekkes av medlemskontingenter. Dette gir et godt fundament for kjernestaben og legger et godt grunnlag for en offensiv, prosjektorientert fundraising. Samtidig er dette sårbart fordi en er avhengig av at syv store kirker (inkludert Den norske kirke) oppfyller sine forpliktelser, som for Den norske kirkes del har vært moderate.

Atle Sommerfeldt ble valgt inn i finanskomiteen. Komiteens og generalforsamlingens store sak under økonomi var etableringen av en formel for medlemskontingent. Forslaget hadde utgangspunkt i inntektsbehov og ble så utregnet med tre komponenter: medlemstall, inntektsindeks fra Verdensbanken for innbyggerne i landet og historiske bidrag. Den siste faktoren utløste en viss debatt i plenum, særlig fra Den evangelisk-lutherske kirke i Finland, som mente at de – ikke minst i sammenlikning med Den norske kirke – har en for høy medlemskontingent. Her bør det nevnes at dagens ledelse i den finske kirken ikke har tatt høyde for at deres historiske prioritering av KEK også henger sammen med at deres egne interesser kanskje i større grad har vært tjent med KEKs arbeid. Interessant nok godtok de ortodokse kirkene denne formelen for utregning av medlemskapsavgift, noe som vil bety en betydelig økning for de store ortodokse kirkene. Medlemstallet baseres på det kirkene selv rapporterer inn. Formelen ble vedtatt med stort flertall og vil nå danne grunnlaget for anmodningen til medlemskirkene om å betale sitt beløp.

Ungdomsformøtet

Generalforsamlingen hadde ungdomsrepresentanter (fra 18 til 30 år) i tre kategorier. Den ene var kirkenes egne delegater, og så var det gruppen av stewards, som jobbet på organiseringssiden sammen med staben. Til sist var det en egen gruppe ungdomsrådgivere som deltok. De aller fleste av disse deltok også på formøtet, hvor det ble gitt god innføring i økumenisk tematikk og KEK som organisasjon. Omkring 50 ungdomsdeltakere til sammen satte sitt preg på hele generalforsamlingen. Fra Den norske kirkes side deltok Andreas H. Aarflot på det meste av ungdomsformøtet.

Gjennom flere deler av programmet kom den vanskelige situasjonen til økumenisk ungdomsarbeid frem. The Ecumenical Youth Council in Europe (EYCE) ga uttrykk for at de har opplevd seg marginalisert av KEK den siste perioden. Dette er en selvstendig organisasjon som tradisjonelt har jobbet tett med KEK og andre økumeniske ungdomsorganisasjoner i Europa. Organisasjonen har mistet EU-midler, og befinner seg nå i en svært vanskelig økonomisk posisjon. Etter en del diskusjon i plenum, og delvis med støtte fra norske delegater, ble organisasjonen særlig nevnt i det endelige policyvedtaket.

Fra en av Den norske kirkes delegater er det foreslått å særlig følge opp det økumeniske ungdomsarbeidet i Europa. For det ene behøver Den norske kirkes egen ungdomsstruktur en egen internasjonal og økumenisk forankring. For det andre vil en slik forankring være tjent med en struktur styrt av ungdommene selv. Et forslag ville være å gå inn med betydelig støtte til EYCE som organisasjon, samt å sende 2-3 delegater til EYCEs generalforsamling i Berlin, oktober 2019.

Forberedelser og bidrag fra Den norske kirke

KEK deltok på et nordisk-baltisk sekretærmøte på Island i 2017, hvor en dag ble brukt til å forberede KEKs generalforsamling og gi tilbakemelding på prosessen «What future for Europe?». Deler av den norske delegasjonen deltok på et nordisk-baltisk forberedelsesmøte i Sverige i mars 2018. I tillegg deltok hele delegasjonen på et eget norsk forberedelsesmøte i Oslo i april 2018.

I tillegg til å ha en aktiv og godt forberedt delegasjon, bidro delegatene i komiteer, gudstjenesteprogram og workshops. Andreas Henriksen Aarflot var med både i planleggingskomiteen, styregruppa og under generalforsamlingen som juridisk rådgiver. Berit Hagen Agøy var keynote listener, en rolle som bl.a. innebar å samle inntrykk og refleksjoner til både styregruppa og til evaluering av generalforsamlingen. Lemma Desta bidro inn i CCMEs deltakelse i generalforsamlingen og holdt en særskilt hilsen til generalforsamlingen fra

CCME. Miriam Stålsett Follesø var «co-opted staff», utlånt fra kommunikasjonsavdelingen, og jobbet særlig med kommunikasjon via sosiale medier. Beate Fagerli var møteleder og med i styregruppa. Den norske kirke bidro med økonomisk støtte til ungdomsformøtet.

Avsluttende refleksjoner

Dette er noen refleksjoner som har kommet fra Den norske kirkes delegater og deltakere:

Den norske kirke har i de siste 50 årene prioritert LVF og KV av forståelige og gode grunner. På den annen side er Europas rolle i verden et stadig mer aktuelt tema. Utviklingen i Europa, behovet for nærmere relasjoner i mer like kontekster og den felleseuropeiske kirkehistoriske arven gjør det naturlig å prioritere europeisk samarbeid høyere de neste 50 årene. En organisasjon med nær tilknytning til KEK er Community of Protestant Churches in Europe (CPCE). Disse samarbeider, men for begge organisasjonene er det en utfordring at enkelte dominerende aktører langt på vei identifiserer Europa med EU. Men generalforsamlingen og de dokumenter som ble gjort tilgjengelige for oss, viste at KEK i årene fremover har potensiale som den viktigste arenaen for kirkene i Europa når det gjelder håndteringen av utviklingen på vårt kontinent. Dette fordi KEK inkluderer bredden av kirker, ikke minst de ortodokse kirkene, som i økende grad også er en del av Vest-Europa. KEK har også tradisjonelt gode forbindelser til Den katolske bispekonferansen i Europa. I tillegg er organisasjonen all-europeisk og dermed ikke så dominert av kirker innen EU.

Europas kirker består både av folkekirker som er helt sentrale i nasjonenes identitet, og små kirker knyttet til bestemte kirkefamilier. De tre kategoriene kirkefamilier i KEK – protestanter, ortodokse og anglikansk/gammelkatolske – har kirker i begge grupper, men antallet mindre kirker er selvfølgelig større enn de store. Dette gjør det interessant for Den norske kirke å finne sammen med folkekirker i Europa for å drøfte felles utfordringer på tvers av kirkefamiliene, inkludert ortodokse folkekirker i Europa.

Gjennomføringen av generalforsamlingen var tilfredsstillende tatt i betraktning et meget begrenset sekretariat i forhold til størrelsen på KEKs medlemsmasse og den store oppslutningen om generalforsamlingen fra medlemmer og tilliggende organisasjoner. De strukturelle og institusjonelle sakene tok begrenset tid og ga plass til mange innholdsmessig gode innledninger knyttet til de tre hovedtemaene *gjestfrihet, rettferdighet, vitnesbyrd*, og et variert, regelmessig og stimulerende liturgisk liv.

Generalforsamlingen hadde store saker på dagsorden, men med liten tid til rådighet. Mulighetene for diskusjon/samtale mellom deltagerne var derfor begrenset, og de regionale møtepunktene hadde også lite fokus. En utfordring i prosessen var arbeidsfordeling mellom planleggingskomiteen og sekretariatet som var ansvarlig for planleggingen. Styrekomiteen fungerte imidlertid godt, og til tross for hardt arbeid og dårlig tid var stemningen på generalforsamlingen konstruktiv og god.

Deltagelsen i generalforsamlingen var stimulerende og åpnet en rekke muligheter for Den norske kirke som kan være svært relevante for oss i tiårene fremover, med den til dels skremmende utviklingen vi ser internt i europeiske land og mellom landene i øst og vest i Europa.

Her finnes mer om KEKs generalforsamling, dokumenter, video, bilder og uttalelser:
<https://www.ceceurope.org/resources/assembly-2018/>

Liberated – Connected – Committed

Community of Protestant Churches in Europa Rapport fra generalforsamlingen i Basel 13.-18. september 2018

Innledning – hovedinntrykk

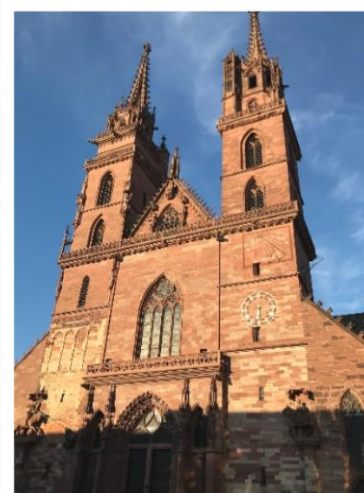
Community of Protestant Churches in Europe (CPCE) møttes 13.-18. september 2018 til generalforsamling i Basel i Sveits. Temaet var “Liberated – Connected – Committed”. Den norske kirke er en av rundt hundre protestantiske kirker som deltar i dette økumeniske fellesskapet i Europa. 96 delegater og 52 rådgivere og gjester deltok under generalforsamlingen.

Denne rapporten tar ikke mål av seg å gi noe detaljert referat fra generalforsamlingen, men vil gi noen hovedlinjer og glimt ut fra hva som er mest relevant for Den norske kirke.

Generalforsamlingen ble holdt i den storslåtte katedralen i Basel, et mektig kirkebygg som ble påbegynt på 1000-tallet. Som de fleste middelalderkatedraler har den blitt ødelagt, gjenoppbygd og ombygd en rekke ganger. Likevel har evangeliet blitt forkynt, og mennesker har gått inn og ut her med både hverdagstanker og drømmer om evigheten, i tusen år.

Rundt 1430 kalte pave Martin 5. inn til kirkekonsil her, et møte som varte i åtte år. De som var samlet til generalforsamlingen i 2018, hadde bare fem dager på seg til å fatte mange viktige beslutninger. Kirkemøtet på 1400-tallet handlet om pavevalg og krass maktstrid mellom paven og keiseren. Debatten om kirkens samfunnsengasjement er gammel. I år diskuterte de protestantiske kirkelederne hvordan kirkene sammen kan gi et samstemt og tydelig kristent vitnesbyrd i vår tids Europa.

Det var spesielt å diskutere dagens utfordringer i Europa hvor menneskeverd og rettigheter settes i spill i møte med migrasjon, populisme og nasjonalisme i katedralen hvor Erasmus av Rotterdam er gravlagt, og Karl Barth talte. Sjelden har vi opplevd et slikt møterom. Deltakerne satt ved langbord i midtgangen, og hundre små lykter med levende lys lyste opp rommet sammen med et dust dagslys gjennom glassmaleriene.

Vertskapet i Basel var Føderasjonen av protestantiske kirker i Sveits og Den reformerte kirke i Basel, og sammen med ledelsen og administrasjonen i CPCE, sørget de for et svært velorganisert møte med en god stemning. Logistikken fungerte utmerket. Møtet ble brutt opp av søndagens feiring av «Swiss Day of Prayer and Thanksgiving» med gudstjeneste, kirkekaffe med varme ostesmørbrød, kaker og vin og kulturelt program med karnevalsopprinn. Den siste kvelden inviterte sveitserne til båttur på Rhinen med god mat og drikke og trivelig avskjed med Michael Bünker, generalsekretæren gjennom mange år. Kvelden toppet seg da han slo seg helt løs på trommer og spilte med i stabens hyllest.

Det var en god balanse mellom gudstjenesteliv, forhandlinger i plenum og ulike grupper som gikk igjennom resultatet av ulike studieprosesser og planen framover. Som vanlig på slike møter, er det litt krevende å formidle samtalene i gruppene tilbake til drøftingene og beslutninger i plenum. Dette gjaldt særlig planprosessen. Plandokumentet «Being Church Together, Aims 2018-2024» var utsendt på forhånd. Generalforsamlingen skulle gi innspill til det nye rådet som skal vedta dokumentet.

Forrige CPCE-generalforsamling i Firenze i 2012 var noe kaotisk, bl.a. når det gjaldt beslutningsformaliteter. På forhånd var det denne gangen sendt ut et dokument som avklarte hvorledes ulike vedtaksformuleringer skal fortolkes. Enkelt sagt handler dette om å tydeliggjøre at CPCE ikke kan gjøre vedtak som binder den enkelte medlemskirke. I en litt større sammenheng handler det om hva slags fellesskap CPCE skal være. Noen kirker ønsker å gå i retning av et tettere og mer forpliktende fellesskap («communion»), men andre bl.a. Den norske kirke og den danske Folkekirken, ikke ønsker en utvikling som går i retning av en europeisk protestantisk synode. Dokumentet «Church Communion», som er resultat av en studieprosess som ble igangsatt etter forrige generalforsamling i 2012, var en av hovedsakene på årets generalforsamling. Sammen med studiedokumentet om religionsmangfold og dialog i Europa, «Religious Plurality», var «Church Communion» det som har engasjert Den norske kirke mest, som vi har vært involvert i, og levert høringsvar til.

Latvian Evangelical Lutheran Church Abroad ble tatt opp som medlemskirke. Det ble inngått en intensjonsavtale om økumenisk dialog mellom CPCE og Det pavelige råd for å fremme kristen enhet (Vatikanet), og generalforsamlingen vedtok en uttalelse i anledning hundreårsmarkeringen for avslutningen av første verdenskrig og en om solidaritet med de kristne i Midtøsten. Andrea Riccardi, grunnleggeren av Sant'Egidio-felleskapet, holdt et svært interessant foredrag, «Our responsibility for the future of Europe», og oppfordret kirkene til et fortsatt sterkt engasjement for flyktninger i en situasjon hvor Europa i økende grad preges av fremmedfrykt, populisme og usunn nasjonalisme.

Den norske delegasjonen og nordisk formøte

Mellomkirkelig råds (MKRs) leder Kristine Sandmæl ledet en delegasjon som også bestod av Stein Reinertsen, Tron Fagermoen og Eivind Hermstad. Kristin Graff-Kallevåg deltok som utgående rådsmedlem, og MKRs generalsekretær var med som rådgiver for delegasjonen. I tillegg deltok Stephanie Dietrich, tidligere visepresident i CPCE. Dette var en delegasjon som utfylte hverandre, jobbet godt sammen og fant tonen i sosiale sammenhenger.

Den norske kirke har et svært nært samarbeid med Den danske folkekirken. Vi hadde et meget nyttig forberedelsesmøte sammen i København i august og jobbet også tett sammen under dagene i Basel, særlig når det gjaldt saken om «Church Communion», hvor Ulla Schmidt gjorde en god innsats på vegne av de nordiske kirkene, noe som bidro til at vi fikk gjennomslag for våre anliggende.

Hovedpunkter i programmet

Gudstjenesteliv

Morgen-, ettermiddags- og kveldsbønner øverst i koret i katedralen rammet inn dagene. Et orkester sammensatt av stewards bidro med flott sang og musikk. Liturgiene var preget av uformell protestantisme og stor variasjon. Det var selvsagt også åpnings- og avslutningsgudstjenester og søndagsmesse.

Økumeniske gjester

De mange økumeniske gjestene satte sitt preg på generalforsamlingen gjennom sine hilsener som var spredt ut gjennom dagene. Generalsekretær Olav Fykse Tveit hilste fra Kirkenes verdensråd, president Christian Krüger fra Konferansen av europeiske kirker (KEK), generalsekretær Rosangela Jarjour fra Fellowship of Middle East Evangelical Churches og Matthias Türk fra Det pavelige råd for fremme av kristen enhet. Det var også hilsener fra bl.a. Det lutherske verdensforbund og Communion of Reformed Churches. Slike hilsener er med på å synliggjøre at CPCE hører hjemme i en større økumenisk sammenheng – men noen av hilsenene var litt svevende og langtekkelige.

Rapporter fra presidentskapet og generalsekretæren

Presidentskapet og generalsekretæren la fram gode og innholdsrike rapporter om arbeidet i CPCE siden forrige generalforsamling i Firenze. CPCE har vedtatt noen endringer i sin konstitusjon som gjør at CPCE nå er registrert som en uavhengig organisasjon i tråd med østerisk rett og dermed kan ansette stab selv. Hittil har CPCE juridisk vært knyttet til den protestantiske kirke i Østerrike. Michael Bünker går av som generalsekretær nå, og Mario Ficher er på vei inn som ny.

Rapportene understreket behovet for et protestantisk fellesskap i Europa, selv om mange av kirkene også er medlemmer av KEK. Det regionale samarbeidet oppleves som viktig, og

nord/vest-regionene som Norden tilhører, ble oppfordret til enda tettere samarbeid. Dette er viktig ikke minst pga. uroen knyttet til Brexit. CPCE har – underlig nok – også fem medlemskirker i Latin-Amerika (immigranter fra Europa).

Generalsekretæren understreket viktigheten av studieprosessen om etikk som er med på å gjøre de protestantiske kirkene til viktig etiske stemmer i dagens Europa. Han trakk også fram salmekonkurransen og tilstedeværelse i Wittenberg i forbindelse med reformasjons-markeringen og utarbeidelse av liturgisk materiell til hundreårsmarkeringen av avslutningen av første verdenskrig.

Valg

Sveitseren Gottfried Locher (t.v.) ble gjenvalgt som president og Miram Rose, fra Tyskland og John Bradbury fra Storbritannia ble visepresidenter.

Det ble også valgt et nytt råd. Ulla Schmidt er rådsmedlem fra den danske Folkekirken og Tron Fagermoen hennes vara. Vi har tradisjon for dansk-norsk samarbeid og ambulerende av fast møtende medlem og vara.

Det kom kritikk i møtet om at valget til nytt råd skjedde for raskt, slik at man ikke hadde noen mulighet til å bli kjent med kandidatene før en stemte.

Studieprosesser og dokumenter

Generalforsamlingen i Firenze igangsatte en rekke studieprosesser som resulterte i flere dokumenter som ble lagt fram under generalforsamlingen:

- Church Communion
- Plurality of Religions
- Ethics of reproductive medicine
- Continuing theological education
- Theology of Diaspora
- Education for the Future

For Den norske kirke er det de tre første som har størst relevans. I høringsdokumentet til «Church Communion» uttrykker Den norske kirke skepsis til om en utvikling i CPCE går i retning av et tett og forpliktende samarbeid – noe som kan ligne en protestantisk synode eller en kirke i Europa. Folkekirkene i Norge og Danmark har en historie, oppslutning og egenart som ikke gjør det naturlig for oss å være en del av en så sterkt fellesskap. For protestantiske minoritetskirker, ikke minst i Sør- og Øst-Europa, er situasjonen annerledes. De har et større behov for et nærmere fellesskap med andre protestantiske kirker. Også fra tysk side har enkelte ønsket en utvikling i retning av et mer forpliktende fellesskap i CPCE.

Det var derfor med en viss spenning den norske og danske delegasjonen deltok aktivt i arbeidsgruppen som arbeidet med denne saken, og som skulle fremme vedtaksforslag til plenum. Timer med forberedelse og godt samarbeid mellom nordmenn og dansker førte til at vi fikk gjennomslag for våre viktigste anliggender. Uklare begreper som «One Church» ble endret i dokumentet, og vi fikk presidentens forsikring i plenum om at det ikke forelå planer om at CPCE skal utvikle seg til et synodelignende fellesskap – i hvert fall ikke de første 20-50 år. Det ble også sagt tydelig ifra om at CPCE ikke kan gjøre vedtak som influerer på det

enkelte medlems egne vedtekter og selvforståelse. Dermed kunne Norge og Danmark stemme for vedtaksforslaget.

Når det gjelder dokumentet om religiøs pluralitet, hadde Den norske kirke også en rekke innvendinger i sitt høringssvar, ikke minst knyttet til forståelsen av “radikal nåde”. Innvendingene ble framført i arbeidsgruppa og i plenum – også fra dansk side, men uten at en fikk noe særlig gjennomslag. Det ble presisert at dokumentet er ment som studiedokument og ikke noe dogmatisk dokument om forståelsen av forholdet mellom kristendom og andre religioner. Norge fremmet et forslag om å erstatte “approve” med “receive” i vedtaket, men det fikk bare 15 stemmer. Den norske delegasjonen delte seg, mens alle danske stemte imot å “approve” dokumentet. Med det ble godkjent med noen ganske få stemmer (under 10) imot.

Etikkdokumentet er allerede publisert, og det har blitt svært godt mottatt. Det er et grundig og omfattende dokument om etikk ved livets begynnelse. Dette er en viktig ressurs både for kirkene og mediske miljøer, og det bør gjøres mer for å gjøre det bedre kjent i Norge.

Flere av de andre dokumentene handler om saker som er mer relevante for de små protestantiske kirkene enn for Den norske kirke. Det handler om slikt som teologisk utdanning, behov for felles liturgier og forhold i migrantkirker.

Planer framover: «Being Church together»

Plandokumentet har tre hovedmål for CPCEs arbeid fram mot neste generalforsamling:

- 1) The protestant Churches deepen their Church communion
- 2) The protestant Churches promote Christian unity
- 3) The protestant Churches serve society

Det ble jobbet med planene i ulike verksteder, og innspill herfra blir oversendt det nye rådet som ferdigstiller planene.

Dialog med Den romerske-katolske kirke

Det ble lagt fram en rapport om samarbeid mellom CPCE og Det pavelige råd for kristen enhet i Vatikanet. Det har vært gode samtaler, og generalforsamlingen gledet seg over at det nå ble inngått en intensjonsavtale om å innlede en mer formalisert økumenisk dialog. Dette er et godt tegn i et Europa som også preges av polarisering mellom kirker.

Hovedintrykket

Den norske delegasjonen satt igjen med en opplevelse av at dette hadde vært et godt gjennomført og inspirerende møte. Mye av det CPCE arbeider med har direkte relevans for arbeidet i Den norske kirke, og dokumenter og uttalelser fra generalforsamlingen følges nå opp av Mellomkirkelig råd.

Mer om generalforsamlingen finnes her: <https://cpce-assembly.eu/?lang=en>

Foto: CEC, CPCE og Berit Hagen Agøy